

hüllőket és a madarakat *Sauropsida* név alatt egy közös nagy osztályba foglalta. Az *Archaeopteryx* kétségkívül igen fontos útjelző azon az úton, amelyen a madarak osztálya haladt, amint a hüllők alakjából kiindulva a madáralak felé közeledett: madár kültakarójában és hátulsó végtagjaiban, hüllő többi részében. Ilyen útjelzők azután a Marsh által az amerikai krétaképletből leírt *fogas madarak* (Odont-

ornithes), melyek a hüllőktől már csak fogaikat örökölték, különben egész szervezetükben madarak.

Így tölti majd ki lassan-lassan az idő és a tudomány mind azokat a hézagokat, melyek még egyes csoportok között vannak, s eljön az idő, mikor nem lesz mit szemökre vetni a leszármazás elmélete védőinek.

PASZLAVSZKY JÓZSEF.

XXVII. A KEREPESI TEMETŐRŐL.

II.*

Első előadásomban tett ígéretemhez képest a következőkben részletesen ismertetem vizsgálataimnak azt a részét, mely a holttest bomlásának módozatára és az ebből bennünket fenyegető egészségi ártalomra vonatkozik.

A holttest bomlásának kémiai jellege, tehát az, vajjon a holttest korhad-e vagy rothad, a közegtől függ, melybe az jut, és így a földbe temetkezésnél a talajnak sajátságaitól. Sírok felnyitásakor gyűjtött gazdag tapasztalat, de egyenes kísérletek által is ki van derítve a különböző talajnemek befolyása a holttestek bomlására, és így a talajt ismerve, már megközelítő következtetést fogunk vonhatni ennek a temetkezésre jó vagy rossz voltára.

A kerepesi temető talaját ismerjük a sírokból; de én a sírok alatti rétegek alkatát is megvizsgáltam, földfuróval 4 méter mélységig kiemelt talajpróbákon. Kiderült, hogy a temető talaja finomabb vagy durvább szemcséjű mésztartalmú kvarczhomok, mely a temető legnagyobb részén 4 m. mélységig tiszta; a délkeleti tájakon 1—2 méter közt a homok igen kevés agyaggal van keverve, a belsőbb osztályokban már 2 méternyi mélységben kavicsos, mi a külső részekben csak 4 méternél van meg.

* Előadatott az 1880. apr. 21-ikén tartott szakülésen.

A kerepesi temető talaja tehát átjárhatósága és kémiai tulajdonságainál fogva fölülte előnyös a holttest bomlására nézve úgy idő mint módozat tekintetében. Átjárhatósága biztosítja, hogy a holttest-bomláshoz szükséges nedvesség a légköri csapadékból könnyen juthasson el a holttestig, és hogy a bomlástermékek a korhadás helyéről gyorsan elmosassanak; másrészt elengedő levegő is jut ezen könnyen átjárható talajon át a holttesthez s így annak teljes elkorhadását, szervi nitrogénjének salétromsavvá változtatását, elég gyorsan eszközli, és sok elbomlatlan szerves anyag nem jut be a talajvízbe; mésztartalma által végül a bomláskor képződő salétromsavat megköti és könnyen oldható sótt nyújtva, még inkább biztosítja a bomlástermékek gyors eltávolítását.

A talaj nedvessége, víztartalma háttározó befolyással van a holttest-bomlás módozatára. A talaj likacsában a víz és a levegő megosztóznak, a víz megszapordítással tehát kevesebb levegő fog a holttesthez jutni és így a korhadást a rothadás fogja háttérbe szorítani.

Hogy megismerjem a felületes földrétegek nedvességét, tekintetbe vettem vizsgálataim tartamára a sírokba jutó víznek két forrását: a légköri csapadékot és a talajvizet.

A légköri csapadéokra vonatkozó

adatokat a központi meteorológiai intézet kimutatásaiból jegyeztem ki; de már a talajvizet magamnak kelle megfigyelnem.

Szerencsémre találtam a temetőben 13 kutat, melyek elég egyenletesen vannak ennek területén elosztva, és a talajvíz mindnyájában hozzáférhető, úgy hogy megfigyeléseimhez ezen kutatokat nagyon jól felhasználhattam.

Vizsgálataimat a temetőben 1878, jul. 2-ikán kezdtem meg. Ugyanakkor egy e célra felszerelt mérőszalaggal határoztam meg a talajvíz tükrenek távolságát a talaj felszínétől, illetőleg a sírok fenekétől (a gyakori mérések alapján egy gyermeksír mélységét 95 ctm., egy nagy sírét 145 ctm-rel vettem fel). Ezen első mérésből megtudtam, hogy a talajvíz a temető egész területe alatt összefüggő réteget képez, melynek tükre egy nagy sír feneké alatt 0.5 egész 4.0 méternyire áll úgy, hogy a kisebb mélységek a temető északi, a nagyobbak pedig déli felére jutnak. Az 0.5 méternyi csekély távolság a síroktól, tekintettel a talajvíznek ismeretes jelentékeny ingadozásaira, tartós megfigyelésekre kényszerítettek, melyeket azután egy éven át (1879, jun. 23-ikig) folytattam, havonként háromszor (a hó 3., 13. és 23-ik napján) mérve meg a talajvíz állását. Az eredmény az, hogy a talajvíz tükre a 9-ik kút környékén május havában a nagy sírokban emelkedett, a 6-ik kút táján már február havától fogva és május-juniushónapokban olykor-olykor a gyermeksírokat is elérte, végül a 14-ik kút táján novembertől a nagysírokat, márcziustól kezdve a gyermeksírokat is állandóan elborította a talajvíz, melynek tükre itt évi átlagban csak 1 ctmnyire áll a nagy sírok feneké alatt és a szomszédos sírboltokba is felemelkedik.

Már az eddigi vizsgálatokból is kitűnik, hogy a kerepesi temető talaja a holttestek elkorhadására kedvező; de a terület egy részében a magasan álló talajvíz lép közbe zavarólag. Még több

világosságot derítünk kérdésünkre, ha a holttest bomlásfolyamatát azon *termékekben* figyeljük meg, melyeket az létre hoz.

E célra három út állt előttem: vizsgálhattam volna magát a holttest szervi anyagát átváltozásaiban időnként a sírból kivett holttestrészek elemzése útján, de ehhez évekig tartó megfigyelés volna szükséges számos holttesten; vagy a talajléghez keveredő gázalakú termékeket vizsgálhattam meg, ami ugyancsak olyan út, mely szintén csak számos esetben és tartósan alkalmazva vezet célhoz, ahhoz pedig sem elég idő, sem munkaerő nem állott rendelkezésemre. Könnyen kivihető ellenben a harmadik módszer: a talajvízbe jutó bomlási termékek meghatározása chemiai úton, és azért ezt választottam.

A holttest bomlástermékei közül a talajvízbe jut a gázok egy része, elszörpölt állapotban, továbbá a holttest víztartalma, mely súlyának mintegy $\frac{3}{4}$ -ét teszi és a szilárd termékeknek oldható része; ezeken kívül azonban a víz felold bizonyos mennyiségű szerves anyagot, melynek, midőn az a talajon áthalad, egy része eredeti alkotásában, vagy az átalakulás egy közeleső fokán állva, keveredhetik a talajvízhez. A szervesen bomlási termékek mellett tehát a még elbomlatlan szerves anyagot is kelle a talajvízben megvizsgálnom, azonkívül pedig hogy megtudjam, mennyi alkotó részt tartalmaz a talajvíz, a bomlási termékeken kívül még a szilárd alkotórészek összegét.

Az utóbbit a víz bepárlása és a maradék lemérése által, a szerves anyagot K u b e l eljárása szerint felmangán-savas kálival, a chlórt pokolkoldattal, a salétromsavat indigóoldattal, a salétromossavat és az ammoniákat a kolorimetrikus eljárás szerint határozzuk meg legczélszerűbben. A felsorolt alkotórészekben bírjuk már a szükséges elemzési adatok legnagyobb részét; azért én beértem ezek meghatározásával.

Az első elemzést 1878, jul. 13-ikán végeztem ugyanazon kutak vizein, melyek a talajvíz mérésére is szolgáltak, egynek kivételével, mely használaton kívül van, folytonosan nyitva áll és víz mindenféle növényi hulladéktól rendkívül szennyes.

Mindjárt ezen első elemzésből kintűnt, hogy a talajvíznek a *temető különböző helyein ugyanazon időben* más-más kémiai összetétele van. Részletes táblázat helyett a következőkben csak a határokat adom, melyek közt az egyes alkotórészek a 12 kútban ekkor álltak :

<i>Alkotórész</i>	<i>Maximum</i>	<i>Minimum</i>
	egy literben	milligramm :
Szilárd maradék	1215	520
Szervi anyag (chameleon súlyában kifejezve)	11.1	3.0
Chlór	42.6	24.9
Salétromsav	160.0	26.8
Salétromossav	0.429	—
Ammoniak	nyomok	—

Az eltérés tehát minden alkotórészre nézve jelentékeny. Ennek okát a kút körül fekvő sírok korában nem sikerült felismernem, míg ellenben a talajvíz tükrének távolsága a sírok fenekétől, tehát azon talajréteg vastagsága, melyen a sírokból a légköricsapadék által kimosott bomlástermékek átszűrődni kénytelenek, legalább a salétromsav mennyiségére egyenes befolyással látszik bírni, midőn 6 kútnak, melyben a talajvíz tükre évi átlagban 3.5—1 méternyire van a nagy sírok fenekétől, salétromsavtartalma átlag 144 mgm. egy literben, másik 6 kúté, hol a távolság csak 1.0—0.01 méter, a salétromsav is csak 102 mgm. a literben.

Tovább kutattam most, hogy *ugyanazon helyen* minő ingadozásokat mutat a talajvíz kémiai alkata *különböző időben*, e célból mind a 12 kút vizét egy éven át (1879 juniusig) elemeztem havonként egyszer (a hó 13-ikán). Oroszországban távollétem alatt a közegészségtani intézet gyakornoka Martin úr volt szíves 4 hónapig az elemzéseket végezni. Ezen vizsgálati sorozat is jelentékeny ingadozásokat derített ki; én havi átlagokat számítottam mind a

12 kútból és ezekből szerkesztettem a mellékelt táblát, mely e szerint egy átlagos temetőkút kémiai alkotórészeinek egy évi ingadozásait tünteti fel.

Az ingadozások általános jelleme az, hogy az 1878 nyarától a következő tél közepéig a talajvíz szennyessége csekély ingadozásokkal ugyanazon magasságon állt, a tél második felében és tavasszal jelentékenyen emelkedett, hogy nyárra újból csökkenjen.

Ismét egy jelenség, mely magyarázatra szorul.

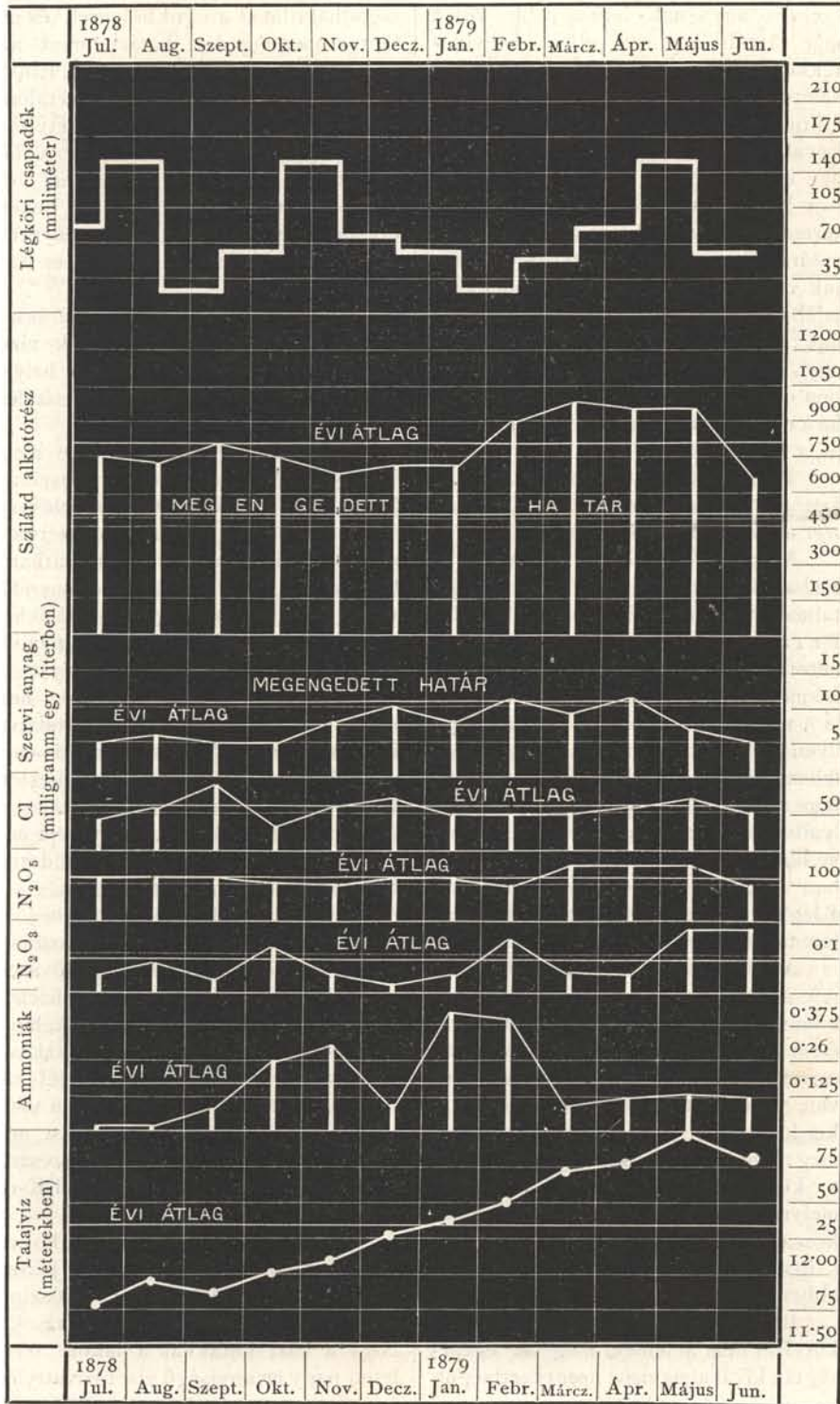
Az évszaknak, amennyiben az a hőmérsék változásaival jár, ezen ingadozások előidézésében nincsen egyenes része; hiszen a nyári magas hőmérsék alatt kellene több korhadási terméknek származnia. Határozottabban ismerhető fel a légköri csapadék befolyása a szennyesség emelésére, a mennyiben a július havi nagy esőzéseket szeptemberben, mikor tehát e csapadék a talajvízhez eljutott, ennek szennyességében emelkedés követte.

Egészen bizonyos azonban, hogy a talajvíz kémiai szennyességének fokozásában az oroszlánrész a függélyes ingadozást, annak tetemes emelkedését illeti, mely a tábla legalsó rovatában görbe vonallal van feltüntetve. Ismeretes tény ez, ha csak városi kutakon is, melyet P e t t e n k o f e r úgy értelmez, hogy a magasabb talajrétegekben a talajvíz több oldható szennyet talál.

De míg a talajvíz emelkedése közben több bomlásterméket vesz fel, maga is befolyásolja a holttest-bomlást: késlelteti és a rothadást lépteti előtérbe. Határozottsággal kitűnik ez azon leletből, hogy a temető északi részében a magasán álló talajvíz salétromsav tartalma tetemesen csökkent, sőt teljesen ki is maradt a téli-tavaszi hónapokban; és éppen ellenkezőleg a tökéletlen oxidálódás termékeit, a salétromossavat és az ammoniakat látjuk túlsúlyra vergődni.

Ha most összehasonlítjuk a változatlan szerves anyagnak mennyiségét a bomlási termékekével, látjuk, hogy a

2-dik tábla.

szerves anyagnak legnagyobb része már átváltozott szervesetlen vegyületekké, és ha ezen utóbbiak között a salétromsavnak mennyiségét szembe állítjuk a salétromossav és az ammoniákéval, arról is meggyőződhetünk, hogy az előbbi sokkal több mint ezek, úgy hogy a talajvízbe átmenő bomlási termékekből a holttest-bomlás módosztatára szintén azon következtetést fogjuk vonni, hogy a kerepesi temető talajában a holttestek kiválólag korhadnak; rothadás is történik ugyan mindig egy kevés, de számbavehető mértékben csak a téli hónapokban és akkor, ha a talajvíz tetemesen emelkedik, főleg, ha a sírokba hatol.

További kérdés az, hogy a holttest-bomlás termékeiből válhatik-e itt egészségi ártalom és minő módon?

A gázok, melyek a talajléggel a szabad légkörbe jutnak, egészségi ártalmat nem rejtenek magukban. Már Pettenkofer 15 év előtt kiszámította, hogy a hígítás, melyet azok az áramló levegőben szenvednek, legalább is 5 milliószoros, és azt találta, hogy ilyen hígításban a rothadási gázok még felismerhetők szagukról. Ezt a kerepesi temetőnek még legsúfoltabb osztályaiban sem lehet érezni nyáron sem, midőn a bomlás legélénkebb folyamatban van; a szénstóvíz pedig, melylyel a légkör gazdagodik, ilyen hígítás mellett tartani nem kell.

A talajvízbe jutó bomlástermékeknek a közvélemény igen hátrányos befolyást tulajdonít az ember egészségére, és azt tartja, hogy temetőben és annak egész környékén a kútvíz szennyezve van. Érdemesnek látszott előttem a kérdés, hogy behatóbban vizsgáljam meg; mert a pesti oldalon, különösen a külső Józsefvárosban, a kútvíz, melyre vízvezeték hiányában itt a lakosság egyedül utalva van, igen rossz, s így megtudandó volt, nincs-e része ebben a temetőnek.

Bizonyos, hogy a kerepesi temető kútviizei nem felelnek meg az egészségtan kívánalmainak; szennyezettsgük

tagadhatatlanul a sírokból ered és át-lépi a megengedett határt, mint azt a mellékelt táblán feltüntettem. Ebből azonban csak azt fenyegeti az ártalom, a ki künn a temetőben iszik kútvizet, a hol ugyan szintén előnyösebb volna jó kútvizet kapni; de az ártalom vélt nagysága nem ebben rejlik, hanem abban, hogy a temetőben szennyezett talajvíz eljut a városi kutakba és ezeket szennyezi.

Ezt a kérdést olyan eljárással, tisztán csak a temető kútviizének vizsgálatával megoldani nem lehet; helyes megoldásra csak az egyenes összehasonlítás fog vezetni.

Az általános vád első része megkivánja, hogy a talajvíz vízszintes áramlása a temetőből a város felé tartson. Nincsen még chemiai módszerünk, melylyel biztosan ki volna mutatható, hogy a víz, mely ezelőtt bizonyos idővel egy kútban volt, most a másikhoz érkezett; chemiai úton a talajvíz horizontális áramlásának irányát és gyorsaságát kimutatni ma még nem lehet, mert áramlása közben a talajvíz folytonos változásokat szenved chemiai összetételében. De következtethetünk ezen áramlás irányára az összefüggő talajvíz tükreinek egyidejű magassági viszonyaiból; s ezt a módszert használtam én is a jelen esetben.

Lejtő-mérésekből, melyekhez a szükséges magassági meghatározásokat Smeringa Sándor, fővárosi mérnök úr volt szives ritka tüzetességgel számomra végezni, kitűnik, hogy a temetőn befelé haladva a talajvíz tükre annál mélyebben áll, minél közelebb jövünk a városhoz és a vámvonalnál hirtelen nagyobb, esést mutat az új vásártér felé. Másrésztől ferde irányban lejt a talajvíz ÉK-ről DNY felé.

Tagadhatatlan ezek szerint, hogy a temető talajviize eljut a külső Józsefváros házi kútjaiba, sőt igen valószínű, hogy ezen lejtésnek éppen az az oka, hogy a házi kutakkal a lakott területen nagy mennyiségű vizet szivattyúzó-

nak ki a talajból, mely azután áramlás által pótolva lesz.

Kérdés azonban, vajjon a temető talajvíze rontja-e ezen vidék kútvizzeit. E végből a kerepesi és kőbányai vámházak közötti házson 38 kútvizet elemeztem meg és azok átlagát a 3. sz. tábla öt függőleges rovatában állítom szemközt a temető víz átlagos chemiai al-

katával, melyből látszik, hogy a házi kuttak sokkal szennyesebbek mint a temetőbeliek, nemcsak a szennyezés foka, de annak minősége szerint is, mert a nagy ammoniák-tartalom tanúsága szerint túlnyomók a rothadási termékek. Oly rosszak ezen házi kuttak, hogy a temető talajvízének nincs mit rontania rajtok.

3-dik tábla.

	Kutak száma	Egy literben milligramm :					
		Szilárd alkotórész	Szervi anyag	Chlór	Salétromsav	Salétromos sav	Ammoniák
Pékerdő	9	928	105	107	113	0'212	0'14
Temető	14	828	38	41	131	0'202	0'03
Kerepesi országút	7	1024	40	77	133	1'833	0'35
Magyar államvasút	5	1096	190	89	189	—	0'06
Külső Józsefváros	38	1882	111	162	375	2'666	20'80

Habár nyilvánvaló, hogy ezen nagy szennyezést a trágyadombok, istállók, peczegődrök okozzák, melyek ezen vidék talajába sok rothadásra képes szervi anyagot juttatnak : számolnom kelle azon lehető ellenvetéssel is, hogy a házikuttak mégis tisztábbak lehetnének, ha a temető ott nem volna.

Megelemeztem tehát a talajvizet a temető egész környékén és a temető egy-egy oldalának elemzéseiből nyert átlagokat szintén a 3-ik táblába vettem fel. A kerepesi országút mentén fakereskedők és kertészek gazdaságai szennyezik a talajt, a pékerdőben majorsok, azon innen és túl a trágyázás földmívelési célokból, a magyar állam-

vasút telepein végül raktárak és munkástanyák. Mindezen szennyforrások sokkal tetemesebbek, mint a temetkezés, mely a talajvízen a legcsekélyebb szennyezettséget idézi elő, csekélyebbet mint az állattartás, mint a földmívelés, mely intenzív produkcióra tart igényt s azért a talajt erősen trágyázza, — mint az emberi háztartás hulladékaival és ürülekeivel.

A legközvetlenebb módon vonható ez a következtetés a főátlagok szembesítéséből, melyeket a temetőre nézve minden ott levő kút összes elemzéseiből a környékre nézve szintén valamennyi kútból számítottam ki. Ezen főátlagokat a 4-ik táblázatban állítottam össze:

4-dik tábla.

	Kutak száma	Egy literben milligramm :					
		Szilárd alkotórész	Szervi anyag	Chlór	Salétromsav	Salétromos sav	Ammoniák
A temetőben . .	14	828	37'5	41'3	130'5	0'202	0'03
A temető környékén	59	1232	111'0	108'8	202'6	1'178	5'44

Kiderült tehát az is, hogy a temető ottléte nemcsak hogy nem rontja meg kívülről a városi kutakhoz áramló talajvizet, hanem kevésbé szennyezi ezt holttestbomlási termékekkel, mint a mennyire a nagy talajrétegen átszűrődés által megtisztítja a szennyvíztől, melyet a talajvíz külsőbb vidékekről magával hozott.

Csattanós bizonyítéka annak, hogy az emberi háztartás inkább szennyezi a talajvizet mint a temetkezés, azon lelet is, hogy magában a temetőben legszennyezebb az a kút, mely a felügyelő lakóháza közelében van.

Pettenkófer és Fleck számítás útján is megállapították, hogy sokkal több szerves anyag jut az emberi háztartás hulladékaival és az ürülékekkel a talajba — egy bizonyos területen — mint az emberi holttestekkel.

Szabad már most azon következtetéseket vonnom vizsgálataimból, hogy a talaj természeti és kémiai tulajdonságain kívül a talajvíz az, mely kiváló figyelmet érdemel a temető helyének megválasztásánál, azon kölcsönös viszonynál fogva, melyben az a temetkezéshez áll.

Meggyőző adatokat törekedtem szolgáltatni annak bebizonyítására, hogy a pesti homoktalajban nem tartunk sem a levegő sem a talajvíz szennyeztetésétől; ellenben a jelen terület nagy részét, ebben éppen a még üresen álló osztályokat is, a talajvíz magas állása a szabályszerű temetkezésre alkalmatlanná teszi.

Másfél év előtt adtam már kifejezést ezen véleményemnek és ajánlottam egy újabb temető megnyitását. Midőn a mostani legrégebb osztályainak kiürítése határozatba ment, vizsgálatok alapján ítéltem el e szándékot. Nem lehetett célom a mostani temető végleges elhagyását ajánlani; ahhoz ma már erkölcsi és anyagi érdekek vannak kötve. Ott fekszenek a nemzet halottjai, ott bír számos család örökös sírboltot.

Csak azt sürgettem, hogy csak ott történjék a kiürítés, hol a holttest elbomlása be van fejezve. Felszólalásommal nem voltam szerencsés a kiürítés végrehajtását meggátolni; mert apr. 15-ke óta folyamatban van.

Más komoly fordulat állt be a legutóbbi napokban a pesti temető kérdésében, melyet felszólalásaim eredményeül örömmel üdvözlök, noha az a hatóság zavarát fokozza. Patrubány tiszti főorvos úr ugyanis a jövendő temetőnek kiszemelt területen a talajvíz állását megvizsgáltatta s ez oly magának bizonyult, hogy ezen terület sem alkalmas a temetkezésre. Ily módon a temető áthelyezése jó időre el van odázva és folytatását lelendi a sírok korai kiürítése a kerepesi temetőben. Ha első felszólalásom figyelemben részesül: másfél év alatt lett volna idő újabb területről gondoskodni.

A helyzet tehát ma lényegesen más. Van egy betelt temetőnk, melyben időnek előtte kell a sírokat kiüritenünk, mert nincs más területünk, hol új temetőt nyithatnánk. Ezen helyzettel szemközt, hogy annak megoldása végleges legyen, fontolóra kell vennünk a temető rendszert minden oldaláról.

Egészségügyi oldalát ma már elintéztnek tekintem; ha mély talajvíze van, nem lehet kifogásunk a temetkezés ellen a pesti talajban. De van a kérdésnek több más oldala is, melyek között aligha nem a pénzügyi játszsa a legfőbb szerepet. És erre tekintettel ismétlem azon régebbi ajánlatomat, hogy vétessék fontolóra, vajjon a holttest elégetése nem járna e a községi pénztár terheinek könnyítésével. Én azon évenként mintegy 1000-re menő holttestre utaltam, melyeket a fővárosi hatóság ingyenes temetésben, tehát a szükséges földterületben is részesíteni köteles. Úgy véltem, hogy ezek számára a hatóság égető kemenczét állítson, mely a közönség számára is hozzáférhető legyen. RÓZSAHEGYI ALADÁR.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.